

**Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta
Bosne i Hercegovine**

**ANALIZA UPISA STUDENATA
PRVI PUT NA PRVU GODINU STUDIJA,
NA VISOKOŠKOLSKIM USTANOVAMA U BIH,
U POSLJEDNJIH 5 AKADEMSKIH GODINA
(ne uključujući tekuću akademsku 2018./2019. godinu)**

*Promovisanje znanja
kao društvene vrijednosti
mora biti najviši prioritet društva*

Juli 2019. godine

Uvod

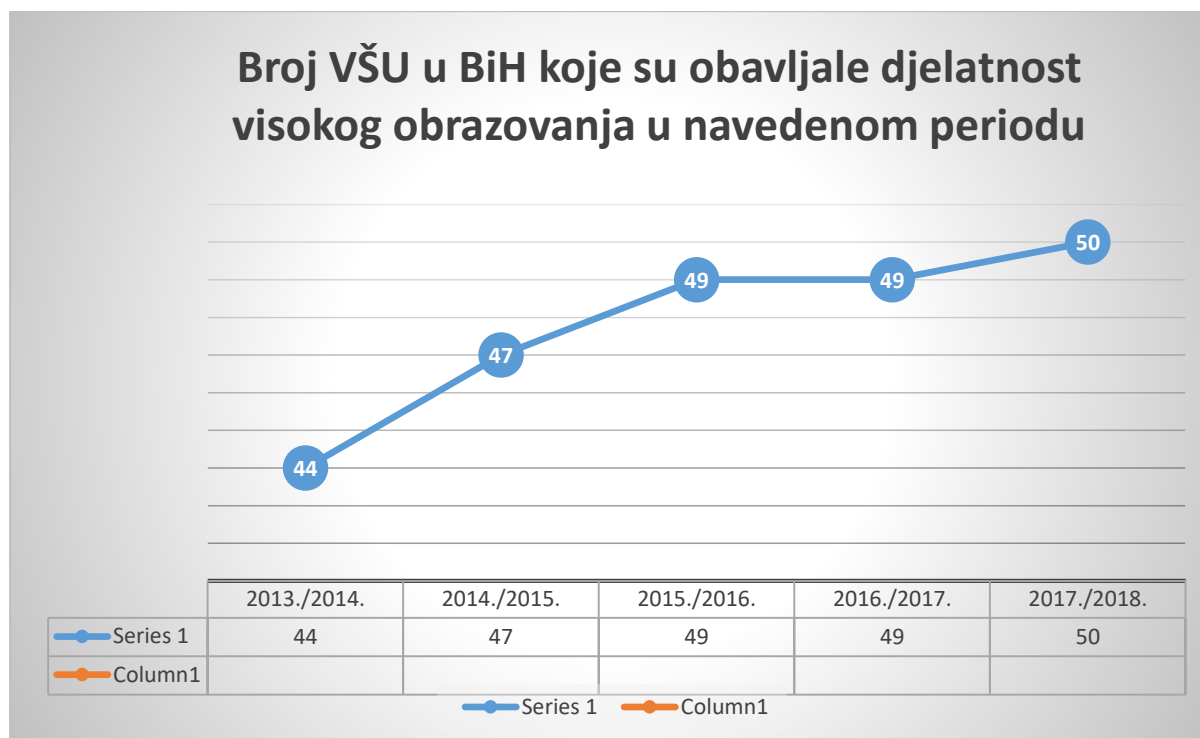
Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta BiH sprovela je tematsku analizu upisa studenata prvi put na prvu godinu prvog ciklusa studija, na visokoškolskim ustanovama u BiH, u posljednjih pet akademskih godina: 2013./2014., 2014./2015., 2015./2016., 2016./2017. i 2017./2018., ne uključujući tekuću akademsku 2018./2019. godinu za koju nisu objavljeni tematski statistički podaci u trenutku izrade ove Analize.

Cilj analize je prikaz podataka o stanju upisa studenata prvi put na prvu godinu studija na visokoškolske ustanove u Bosni i Hercegovini u navedenom periodu, prikaz trenda koji oslikavaju rezultati analize, te faktori koji utiču na taj trend.

U saradnji sa Agencijom za statistiku BiH, Zavodom za statistiku FBiH, Zavodom za statistiku RS, te Podružnicom/Ekspoziturom Brčko Agencije za statistiku BiH, Agencija je prikupila tematske podatke koji se odnose na prvi ciklus studija, uključujući i integrisane studije, prema prethodno završenoj četverogodišnjoj srednjoj školi i to uključujući gimnazije i srednje tehničke i srodne škole.

Broj visokoškolskih ustanova u Bosni i Hercegovini koje su u navedenom periodu obavljale djelatnost visokog obrazovanja stagnirao je ili rastao prema narednom grafikonu.

G1

Statistika (po)kazuje

Prikupljeni podaci o broju studenata koji upisuju prvi put prvu godinu studija prikazani su u Tabeli 1, za nivoe FBiH, RS, BDBiH i zbirno za nivo BiH, a rezultati o trendu upisa za nivo BiH brojčano i procentualno.

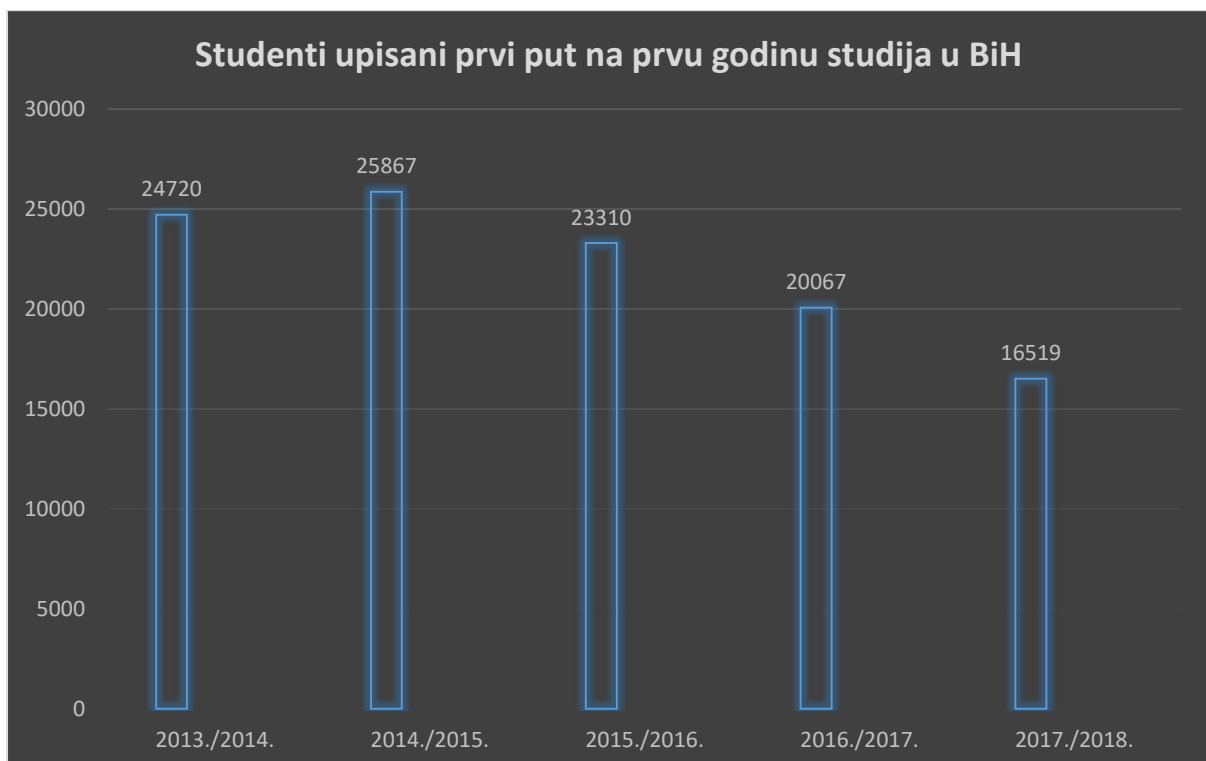
Tabela 1

Red br.	Akademska godina	Broj studenata upisanih prvi put u prvu godinu studija			Broj studenata upisanih prvi put u prvu godinu studija u BiH	Trend upisa studenata prvi put u prvu godinu studija u odnosu na prethodnu akademsku godinu	
		FBIH	RS	BDBiH		brojčano	%
1.	2013./2014.	15 737	8 504	479	24 720	-	-
2.	2014./2015.	17 583	7 815	469	25 867	+ 1 147	+ 5%
3.	2015./2016.	15 241	7 539	530	23 310	- 2 557	- 10 %
4.	2016./2017.	13 063	6 492	512	20 067	- 3 243	-14 %
5.	2017./2018.	10 320	5 904	295	16 519	- 3 548	-18 %

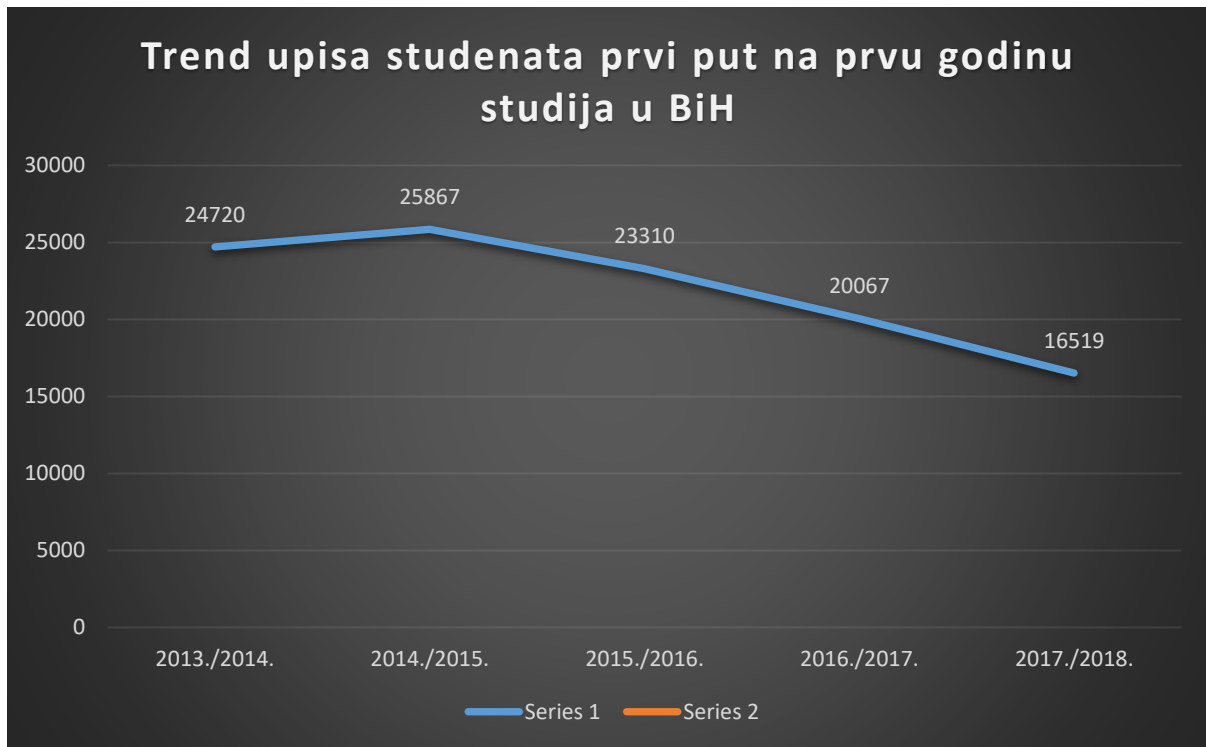
➤ Izvor podataka: Zavod za statistiku FBiH; Zavod za statistiku Republike Srpske, Podružnica/Ekspozitura Brčko Agencije za statistiku BiH, Agencija za statistiku BiH

Prikaz za nivo Bosne i Hercegovine

G2

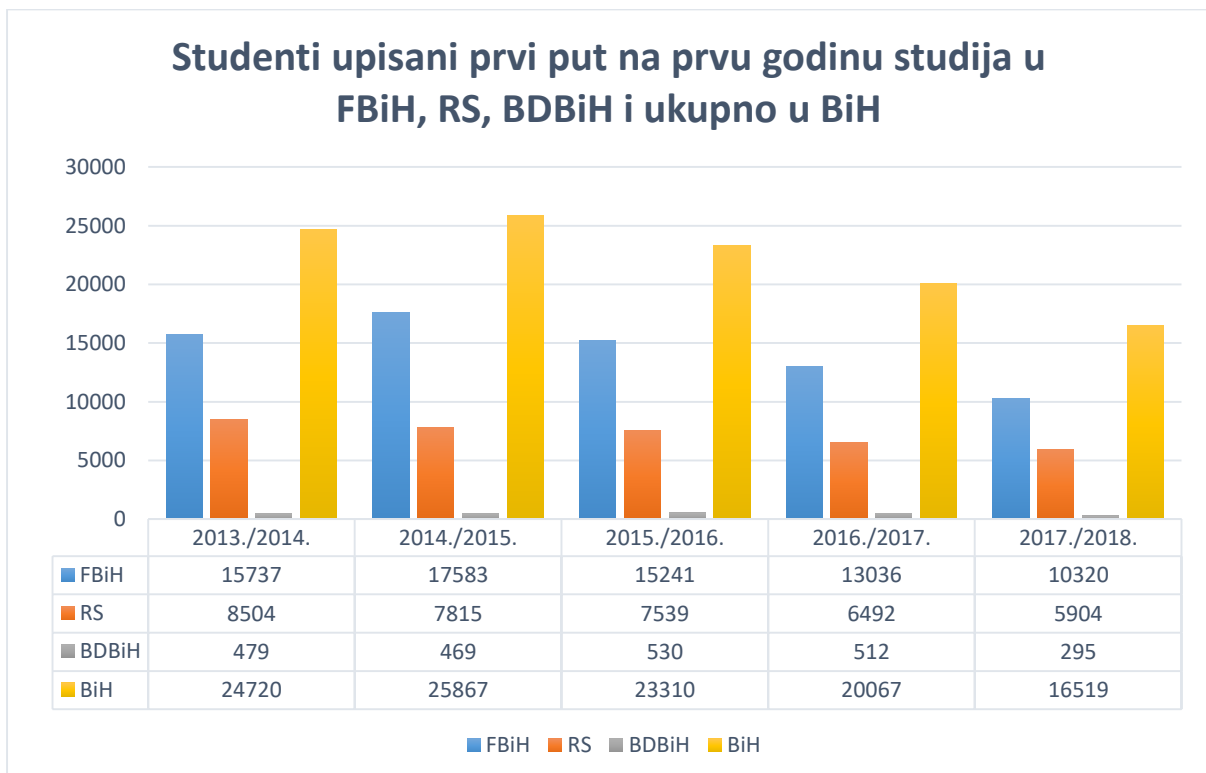

G3

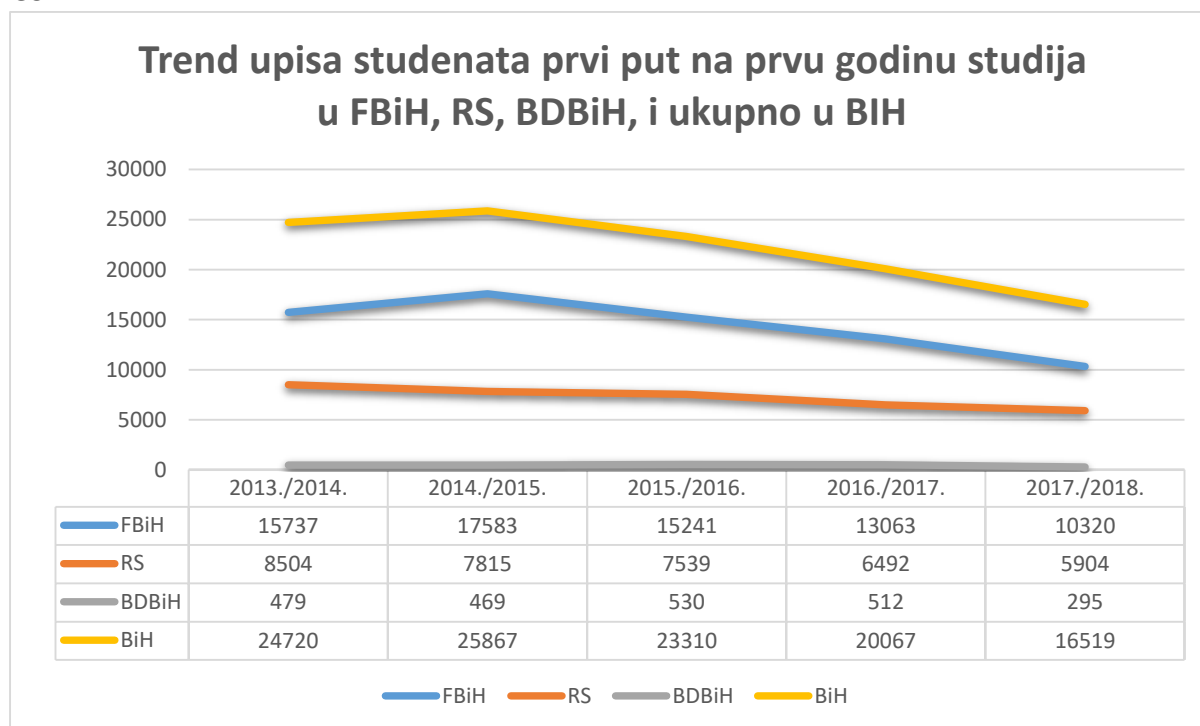

Prikaz po nivoima i zbirno za Bosnu i Hercegovinu

G4

G5

Statistika pokazuje da je ukupni trend u BiH za akademsku 2014./2015. godinu u porastu od 4,64% u odnosu na prethodnu akademsku godinu, iz razloga što je broj studenata koji upisuju prvi put prvu godinu studija u toj akademskoj godini rastao u Federaciji BiH.

U posljednje tri analizirane godine u Bosni i Hercegovini kontinuirano je na sceni trend pada upisa studenata prvi put na prvu godinu prvog ciklusa studija.

Taj trend je iz godine u godinu rastući, i to: u akademskoj 2015./2016. godini broj studenata je pao za 10% u odnosu na prethodnu akademsku godinu, da bi u narednim godinama taj procenat permanentno rastao i to na 14%, pa na 18% u odnosu na prethodnu godinu.

Odnosno, u zadnje tri godine broj upisanih studenata prvi put na prvu godinu studija je pao sa 23 310 na 16 519 ili za 29 %.

Tabela 2

Red br.	Akademska godina	Broj studenata upisanih prvi put u prvu godinu studija u BiH	Trend upisa studenata prvi put u prvu godinu studija u odnosu na prethodnu akademsku godinu	
			brojčano	%
1.	2015./2016.	23 310	- 2 557	- 10 %
2.	2016./2017.	20 067	- 3 243	-14 %
3.	2017./2018.	16 519	- 3 548	-18 %

ZAŠTO JE STATISTIKA OVAKO ALARMANTNA?

Odgovori se nalaze kako u postojećem sociološko/društvenom okruženju, čiji je neodvojivi dio i obrazovanje, kao i u demografskim razlozima.

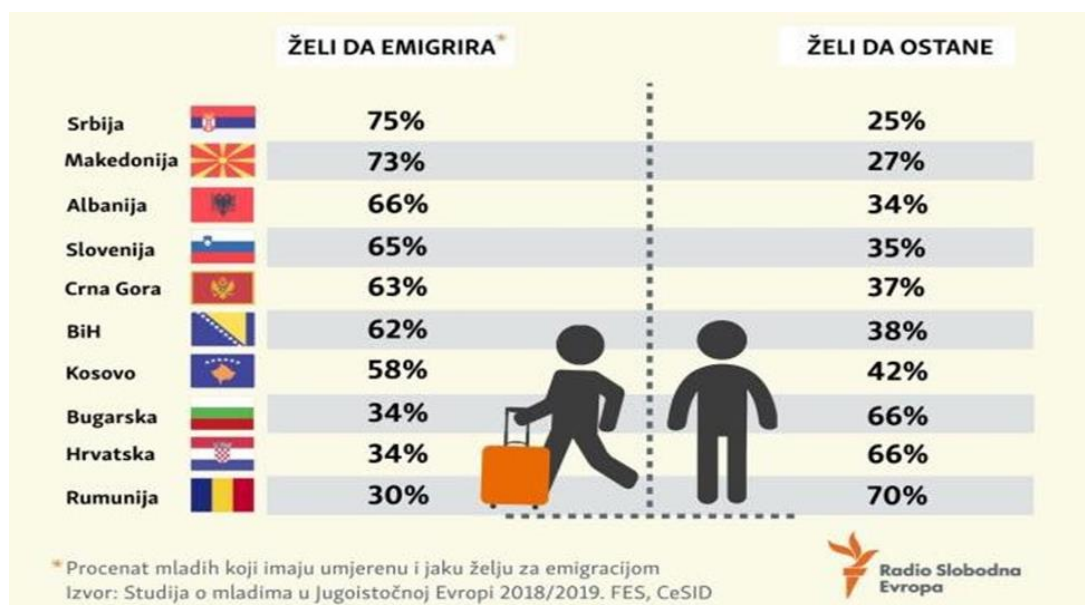
Sociološko/društveno okruženje mladim ljudima po sticanju visokoškolskih kvalifikacija ne pruža mogućnost adekvatnog zaposlenja i proizvodi izuzetno visoku stopu nezaposlenosti. Opšti je utisak da društveno okruženje u BiH karakteriše:

- nerazvijen ekonomski sistem,
- korupcija,
- nepotizam,
- konfliktno političko stanje i neprijatna atmosferu nesigurnosti,
- društvene nejednakosti,
- kriza morala
- strah, elementarna nesigurnost
- neizvjesnost/gubitak nade, osjećaj bespomoćnosti, gubitak identiteta/samopouzdanja,
- pesimizam mladih u budućnost u BiH u svim segmentima društva, i dr..

Ovakvo stanje u bosanskohercegovačkom društvu i svi negativni trendovi imaju uticaj i na obrazovanje/visoko obrazovanje kao njegov sastavni dio. Brojna istraživanja su pokazala da je upravo sociološki/društveni faktor ključni faktor nezadovoljstva i odlaska na studije u inostranstvo ili odlaska sa završenom srednjom školom na inostrana tržišta rada gdje postoji nada i mogućnost da se u bližoj perspektivi na osnovu stečenih srednjoškolskih kompetencija, znanja i vještina mladi ljudi mogu zaposliti, osnovati i izdržavati porodicu od svoga rada.

Poseban problem mladim ljudima predstavlja procedura prepoznavanja i priznavanja visokoškolskih kvalifikacija stečenih u BiH u zemljama EU i svijetu, kako za nastavak školovanja, tako i za poslovni angažman.

Ovakvo stanje u Bosni i Hercegovini traje već godinama! Kad je u pitanju socijalni položaj, ukupna populacija mladih je posebno osjetljiva grupa i mnogo bliža granici siromaštva nego populacija odraslih. S protokom vremena koje ne donosi poboljšanja raste i nezadovoljstvo, i shvatanje mladih ljudi da ni sticanje visokoškolske kvalifikacije u odnosu na srednjoškolsku ne može promijeniti situaciju po pitanju zaposlenja i egzistencije.

Prema podacima Ministarstva civilnih poslova BiH, mladi u Bosni i Hercegovini su osobe u dobi od 15 do 30 godina. U BiH je 777.000 mladih osoba (što je za 315.000 manje nego 1991. godine kada je bilo 1.091.775).¹ U Bosni i Hercegovini gornja granica kategorije “mladi” varira, zaustavljajući se najčešće na 24, a ponekad na 29, pa i 30 godina života. Ovaj trend prepoznat je kao “produžena mladost” (Ule, M.,1988), jer ga karakteriše sve duže institucionalno obrazovanje, otežano i neadekvatno zapošljavanje, usporeno socio-ekonomsko osamostaljivanje, odlaganje zasnivanja vlastite porodice i slabo uključivanje mladih u društveno odlučivanje.²

Prema podacima popisa stanovništva iz 2013. godine od 722.311 mladih osoba starosne dobi od 15 do 29 godina svega 95.048 odnosno 13,15 % ima univerzitetsku diploma, dok 58,33 % ima završeno srednjoškolsko obrazovanje.³

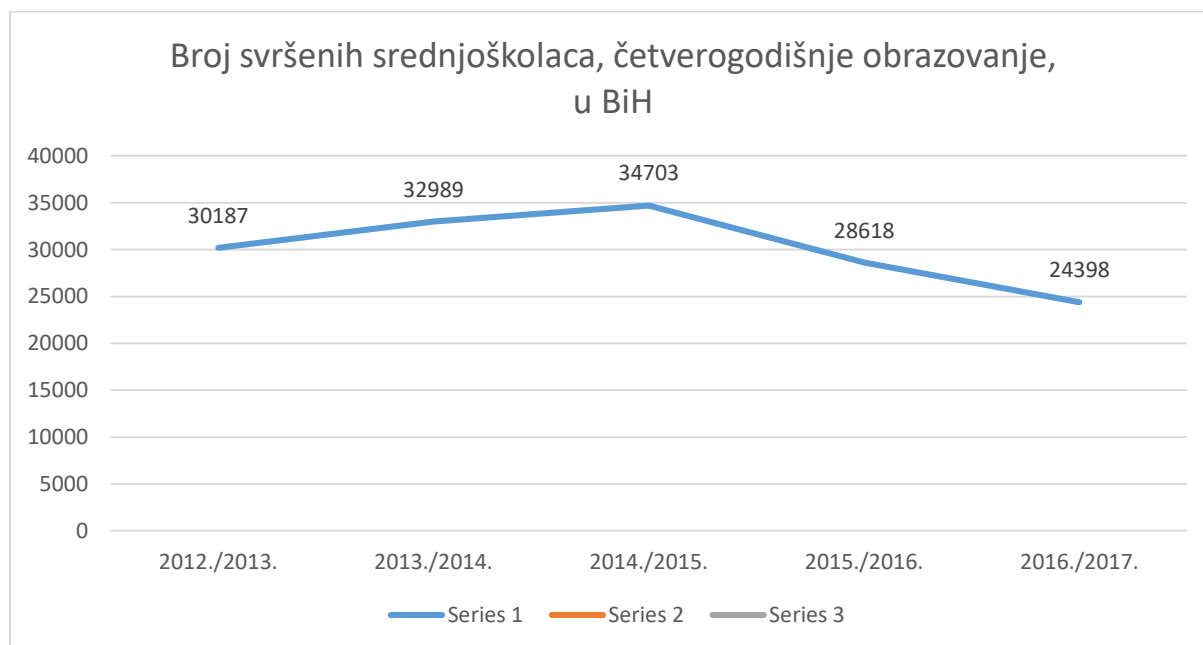
Iako je obrazovanje zvanično stavljeno kao prioritet broj jedan mladih ljudi, a slijede ga zapošljavanje, zdravlje, socijalni status, participacija u javnom životu, kultura, sport i slobodno vrijeme, statistički podaci iz Tabele 3 očigledno pokazuju da u zadnjih nekoliko godina opada broj svršenih srednjoškolaca u četverogodišnjem srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

Tabela 3

Godina završetka četverogodišnje srednje škole	Broj svršenih srednjoškolaca
2012./2013.	30 187
2013./2014.	32 989
2014./2015.	34 703
2015./2016.	28 618
2016./2017.	24 398

➤ Izvor podataka: Agencija za statistiku BiH (uključene gimnazije i srednje tehničke i srodne škole)

G6

¹ Ministarstvo civilnih poslova BiH, www.mcp.gov.ba

http://www.mladi.gov.ba/index.php?option=com_content&task=view&id=46&lang=hr

² Nezaposlenost mladih-Centar za istraživanja i studije GEA, nov 2013.

³ Studija o mladima - Fondacija Fridrih Ebert u BiH, 2018./2019., Demografski pokazatelji

Pred visokim obrazovanjem u BiH stoje veliki izazovi. Ministarstvo civilnih poslova BiH je, pored ostalih nedostataka, odnosno izazova identifikovalo kao ključne i lošu povezanost obrazovnog sistema sa sektorom rada i zapošljavanja, odnosno tržištem rada, te da je obrazovni sistem baziran na nastavi (često se prezentira zastarjela teorija) uz pomanjkanje praktične nastave. Ovakav obrazovni sistem dovodi do ubjeđenja mladih ljudi da ih takvo obrazovanje ne osposobljava dovoljno i ne kvalifikuje da se adekvatno uključe u tržište rada.

Visokoškolske ustanove u BiH izvode studijske programe u sistemima i 3+2 i 4+1, što mobilnost i unutar same države čini težom. Ustanove bi morale podržati i efektivnije promovirati i programe razmjenjene među studentima sa ustanovama u inostranstvu jer broj mladih ljudi koji nikada nisu išli u inostranstvo u obrazovne svrhe je prilično visok, pri čemu 97,1 % njih nikad nisu bili u inostranstvu u svrhu visokog obrazovanja, a 99,5 % nikad nisu išli ni na koji vid stručnog usavršavanja u inostranstvo⁴.

U BiH takođe nije u cijelosti zaživio ni sistem cjeloživotnog učenja, čime bi se mladima omogućilo da poboljšaju one svoje sposobnosti i kvalifikacije koje nisu razvili na odgovarajući način u toku formalnog obrazovanja, i tek je potrebno razvijati ga.

Takođe, za studente koji imaju ambiciju i interesovanje da se bave istraživanjem i naukom ne postoji dovoljno instituta za praktični rad ni u toku studija, niti pozicija na kojima bi mladim ljudima bilo omogućeno da se bave naukom i istraživanjem po diplomiranju, a da od svog posla mogu da obezbjeđuju egzistenciju.

Činjenica je takođe da većina mladih na obrazovanje gledaju isključivo kao na pristupnicu dobro plaćenom poslu, po mogućnosti u javnom sektoru, kao najpoželjnijem poslodavcu. Istraživanje Studija o mladima BiH 2018/2019 pokazuje da bi čak 68,9 % ispitanika najviše voljeli raditi u javnom sektoru jer se na te poslove gleda kao na dobro plaćene i sigurne, u smislu da su dugoročni (da će po mogućnosti trajati do penzije), za razliku od privatnog sektora koji je nesiguran.

Visokoškolske ustanove u BiH bi se stoga morale fokusirati na interno osiguranje kvaliteta, prema definisanim kriterijima, u svim svojim radnim procesima, posebno u kvalitetu savremenih studijskih programa koji izvode, a na koja saglasnost za izvođenje daju nadležna ministarstva. Studente treba ohrabrivati da suštinski i kritički proučavaju nastavne programe koji im se nude i da na obrazovanje ne gledaju isključivo kao na put do sigurnog posla u javnom sektoru, već kao na nešto što doprinosi poboljšanju njihovih života i društva u kojem žive u cjelini.

Evropska unija je nakon usvajanja Lisabonske strategije, te kroz Bolonjski proces postavila reformu obrazovanja kao jedan od prioriteta. U BiH društvu, opterećenom navedenim problemima i sa specifičnim, vrlo složenim sistemom obrazovanja, osnovni pravci reformi u visokom obrazovanju su doživjeli deformacije i nisu doveli do očekivanih rezultata, čak nasuprot, opšti je utisak da je cilj postao sticanje diploma (pa čak i prodaja/kupovina diploma), sa nikakvim ili malim kvantumom formalnih znanja i kompetencija, koje su trebale pratiti stečeno zvanje koje diplomirani studenti nose. Neminovno se postavlja pitanje dovoljnog broja, kvaliteta i kompetentnosti stalno angažovanog akademskog osoblja na VŠU u BiH koji je prevashodno trebao iznijeti reformske procese i biti nosilac modela studiranja višeg kvaliteta,

⁴ Studija o mladima - Fondacija Fridrih Ebert u BiH, 2018./2019.

interaktivne nastave, mentorskog sistema, kontinuiranog sticanja i provjere znanja, i dr.. Problem nedostatka adekvatnog nastavnog osoblja za provođenje reformi u BiH doveo je do raznih negativnih praksi koje nisu promovisale razvoj kvalitetnog i kompetentnog domaćeg nastavnog osoblja (plagiranje radova, podobnost, nezakonito sticanje akademskih titula, nezakonit razvoj karijera, nepotizam, korupcija), već proizvele potrebu za većim angažovanjem inspekcijskih organa.

Zato je odgovornost svih učesnika u sistemu visokog obrazovanja da kroz realizaciju studijskih programa:

- usmjere visoko obrazovanje u samoinicijativno kreiranje inovativnog tržišta rada u BiH, kako bi diplomirani studenti u Bosni i Hercegovini bili „istinski nosioci prijeko potrebnog novog znanja, ideja i energije bez kojih ekonomija, i društvo u cjelini ne bi mogli ići naprijed“⁵ i da
- dodatno stimulišu obrazovanje u oblasti postojećih deficitarnih zanimanja.

Odgovornost društvenog okruženja je da se izvrše potrebne reforme pravne i ekonomske politike s ciljem poboljšanja i jednakog pristupa tržištu rada putem pokretanja vlastitih biznisa.

(NE)ZAPOSLENOST U BROJKAMA

Činjenica je da se mladi ljudi, po završetku formalnog obrazovanja u Bosni i Hercegovini i sticanju visokoškolske kvalifikacije teško integrišu u društveni život zbog nemogućnosti adekvatnog zaposlenja ili u slučaju da dobiju zaposlenje zbog neadekvatnih naknada za rad.

Prema podacima Agencije za statistiku BiH u oktobru 2018. godine broj svih registrovanih nezaposlenih osoba u BiH je iznosio 437 783, od toga sa univerzitetskom kvalifikacijom 36 376, sa diplomom visokih škola 6 482 osobe.⁶

Svi podaci pokazuju da je nezaposlenost problem broj jedan mladih u našoj državi. Procentualno ona iznosi 64%! Od toga, 13,4% nezaposlenih mladih su nezaposleni manje od 12 mjeseci. Polovina nezaposlenih su nezaposleni preko 2 godine. 1/5 preko 5 godina.² Prema podacima Centralne obavještajne agencije Sjedinjenih Američkih Država Bosna i Hercegovina zauzima neslavno prvo mjesto po procentu nezaposlenih mladih starosne dobi od 14 do 24 godine i to čak 62,3%. (M. Matić, 2019.)

Podaci govore da svega 15% mladih ima stalno zaposlenje, dok oko 23% mladih ima povremeno ili djelomično radno vrijeme, ali i da je veliki procenat onih koji su nezadovoljni sa visinom naknada za rad, koje im često ne omogućavaju finansijsku samostalnost, osnivanje porodica, obezbjeđenje stambenog prostora i drugo.

⁵ Hadžimuratović i Martić, 2013

⁶ BHAS_Saopštenje br. 10/2018, Demografija i socijalne politike, www.bhas.gov.ba

ZAKLJUČAK

Sociološko/društveni faktori koji opterećuju složeni društveni sistem Bosne i Hercegovine, samim tim i sistem visokog obrazovanja u BiH (koji je sam po sebi već bremenit brojnim navedenim nedostacima), doveli su do situacije da je sve manje vjere u obrazovanje i nauku na našim prostorima, da nema mnogo povjerenja da se nakon stečenog visokog obrazovanja postaje konkurentniji na tržištu rada, niti da je moguće regularnim putem doći do zaposlenja,

Mladi ljudi više ne vide da su stručnost, sposobnost i kvalifikacije stečene u visokom obrazovanju u BiH ključni faktori za zapošljavanje. Opšte je mišljenje da je bitnije imati prijatelje, poznanstva i veze sa ljudima na određenim pozicijama, i većina polaže nadu u “vezu“, “stranačke knjižice” ili novac.

Iako je obrazovanje formalno stavljeno kao prioritet broj 1 mladih ljudi, dosadašnje aktivnosti odgovornih institucija, kao i postojeće politike i refome u visokom obrazovanju, u društvenom okruženju u Bosni i Hercegovini, realno ne dovode do razvoja visokog obrazovanja u BiH, ni u kvantitativnom ni u kvalitativnom smislu.

Stoga sve manji broj studenata na visokoškolskim ustanovama u BiH, opredjeljenje mladih ljudi da studiraju u inostranstvu, i odlasci mladih ljudi u inostranstvo sa namjerom zaposlenja i osnivanja porodica, nisu više konstatacije nego alarm!